

Strategies to Deal with the Security Crisis in Khuzestan Province from 2005 to 2021 with Emphasis on the Economic Field

Vol. 14 Mohammad Torabi¹ | Ali Shirkhani² | Atefeh Mousavi Amir Abad³ | Bahman Rahimi⁴
Spring 2022

Research Paper

Received:
12 December 2021
Revised:
2 February 2022
Accepted:
19 March 2022
Published:
3 June 2022
P.P: 159-190

ISSN: 2008-3564
E-ISSN: 2645-5285

Abstract

The main issue of this research is the study of the crisis in Khuzestan province from 2005 to 2021 with emphasis on the economic field. Researchers with a mixed approach, using documents, obtaining the opinion of 5 experts and MAXQDA 2020 software, count the economic factors of the crisis and after compiling and distributing the questionnaire, purposefully count the strengths, weaknesses, opportunities and threats. And based on that, they presented coping strategies.. After data crossover (SWOT), the efficiency of the province's economic system through the responsibility of oil, petrochemical, gas, industry, steel companies, the use of specialized local forces, activating industrial agriculture, effective infrastructure measures With the aim of increasing the welfare of the people as a strategy, renovation and improvement of roads and suburban areas, organizing border markets, comprehensive development of the province and considering adequate budget, etc. as a solution to combat organized economic trafficking, relying on domestic issues, Allocating a percentage of sales of oil and petrochemical products for the development of the province as implementation requirements and strengthening the economic strength and livelihood of the people, increasing employment, eliminating unemployment in the province, measuring the use of local forces in oil, petrochemical and .... The title of control and monitoring indicators was identified.. The Studies show that the preparation of the authorities to solve the economic problems of the province minimizes the security crisis of the province in the field of anti-security measures.
Keywords: Strategy, Crisis Security, Economic Field, Khuzestan.

1. Assistant Professor, Department of Political Science, Islamic Azad University, Qom
2. Full Professor, Department of Political Science, Islamic Azad University, Qom, Iran.
3. Corresponding Author, Ph.D. Candidate, Department of Sociology of Islamic Azad University, Qom, Iran. Roz659093@gmail.com
4. Ph.D., National Defense University, Tehran, Iran

Cite this Paper: Torabi, M & Shirkhani, A & Mousavi Amir Abad, A & Rahimi, B . (2022). Strategies to Deal with the Security Crisis in Khuzestan Province from 2005 to 2021 with Emphasis on the Economic Field). *Crisis Management and Emergency Situations*, 14(1), 159–190.

راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی

محمد ترابی^۱ | علی شیرخانی^۲ | عاطفه موسوی امیر آباد^۳ | بهمن رحیمی^۴

۱

سال چهاردهم
بهار ۱۴۰۱

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۰۹
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۱/۱۳
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۸
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۳/۱۳
صص: ۱۹۰-۱۵۹

شابا چاپی: ۳۵۶۴-۲۰۰۸
الکترونیکی: ۵۲۸۵-۲۶۴۵

چکیده

مسئله اصلی این تحقیق بررسی بحران استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی است. محققین با رویکرد آمیخته، ضمن بهره‌گیری از اسناد، اخذ نظر پنج تن از خبرگان و نرم‌افزار MAXQDA 2020 عوامل اقتصادی بحران را احصا و بعد از تدوین و توزیع پرسش‌نامه به صورت هدفمند نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید را احصا و بر اساس آن راهبردهای مقابله‌ای ارائه نمودند. بعد از تقاطع داده‌ها (SWOT)، کارآمد سازی نظام اقتصادی استان از طریق مسئول‌سازی شرکت‌های نفت، پتروشیمی، گاز، صنعت فولاد، بهره‌گیری از نیروهای بومی متخصص، فعال نمودن کشاورزی صنعتی، انجام اقدامات زیرساختی مؤثر با هدف افزایش سطح رفاهی مردم به‌عنوان راهبرد، نوسازی و بهسازی معابر و مناطق حاشیه‌ای، سامان‌دهی بازارچه‌های مرزی، توسعه همه‌جانبه استان و لحاظ کردن بودجه مکفی و... به‌عنوان راهکار، مبارزه با قاچاق سازمان‌یافته اقتصادی، تکیه بر مسائل داخلی، اختصاص درصدی از فروش نفت و محصولات پتروشیمی برای توسعه استان به‌عنوان الزامات پیاده‌سازی و میزان تقویت بنیه اقتصادی و معیشت مردم، میزان افزایش اشتغال، میزان رفع بیکاری در استان، سنجش به‌کارگیری نیروهای بومی در مراکز نفت، پتروشیمی و... به‌عنوان شاخص‌های کنترل و نظارت مورد شناسایی قرار گرفت. بررسی‌ها نشان داد تمهید مسئولان برای رفع مشکلات اقتصادی استان، بحران امنیتی استان را در حوزه اقدامات ضدامنیتی به حداقل می‌رساند.

کلیدواژه‌ها: راهبرد؛ بحران امنیتی؛ حوزه اقتصادی؛ استان خوزستان.

۱. استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

۲. استاد، گروه علوم سیاسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

۳. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، واحد قم دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران Roz659093@gmail.com

۴. دانش آموخته دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

استناد: ترابی، محمد و شیرخانی، علی و موسوی امیر آبادی، عاطفه و رحیمی، بهمن. (۱۴۰۱). راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی. فصلنامه مدیریت بحران و وضعیت های اضطراری، ۱۴(۱)، ۱۹۰-۱۵۹.

مقدمه

یکی از بحران‌هایی که با اهداف سیاسی، امتیازگیری، تغییر رفتار یا تضعیف نظام‌های سیاسی ایجاد می‌شود بحران امنیتی است. معمولاً قبل از وقوع بحران‌ها، پیش‌زمینه‌ای به نام «تهدید یا خطر بالقوه» وجود دارد، به طوری که گسترش و تداوم بحران‌های امنیتی می‌تواند بستر شکل‌گیری بحران‌های اقتصادی، اجتماعی و بالعکس را فراهم کند. بحران‌های طبیعی، امنیتی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی، روان‌شناختی، زیست‌محیطی و سازمانی از مهم‌ترین بحران‌ها هستند. بحران‌های پنهان که حالت خزننده و گاهی مزمن داشته و به صورت تدریجی و مرحله‌ای شکل می‌گیرند بسیار خطرناک‌تر از بحران‌های آشکار و ملموس هستند. تهاجم نظامی، افزایش تنش‌های دیپلماتیک، کودتای نظامی، فروپاشی دولت‌ها، گسترش تنش‌های گسسته و متراکم، خیزش‌های اجتماعی، ترور نخبگان سیاسی، منازعات قومی فرقه‌ای و فجایع زیست‌محیطی هر کدام می‌توانند منشأ وقوع بحران باشند (دل‌اورپور اقدم، ۱۳۸۹).

یکی از بحران‌های امنیتی سال‌های اخیر که قابل تطبیق با بحران‌هایی از این دست است، بحران امنیتی استان خوزستان است که با انتشار نامه‌ای مجعول منتسب به دفتر ریاست جمهوری وقت در فروردین ماه ۱۳۸۴ و پدیده‌ای به نام بازرگانی سادات (جمع‌آوری پول از مردم و پرداخت سود کلان) آغاز و با اقدامات تروریستی و بمب‌گذاری در چندین مرکز اقتصادی استان مثل تأسیسات نفتی و انرژی، بانک سامان، شرکت توسعه نیشکر، سازمان برنامه و بودجه، فرمانداری آبادان، اقدام تروریستی ۳۱ شهریورماه ۱۳۹۷ در رژه نیروهای مسلح و... و تغییرات مذهبی در مناطق محروم و حاشیه‌ای اهواز تداوم یافت.

در این تحقیق، محققان با بررسی بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی، با رویکرد کیفی و تحلیل محتوا و بهره‌گیری از نرم‌افزار maxqud2020 فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت و ضعف، بحران امنیتی استان خوزستان را از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی با توزیع پرسش‌نامه و اخذ نظر خبرگان این حوزه مورد مذاقه قرار داده و

در نهایت برای برون‌رفت از موضوع، راهبردها، راهکارها، الزامات و شاخص‌های مقابله‌ای را تدوین نمودند.

مبانی نظری

تعاریف، اصطلاحات و مفاهیم

راهبرد: واژه راهبرد برگرفته از واژه یونانی استراتوس است که مرکب از دو واژه استراتوس به معنای قشون و اگو به معنای رهبر می‌باشد (کردنائیج، ۱۳۸۱). حسن بیگی (۱۳۹۰) در مدیریت راهبردی، ضمن اشاره به پیشینه راهبرد، هدف، مأموریت و چشم‌انداز را سه کلیدواژه مهم آن برمی‌شمرد. «مفهوم راهبرد دست‌کم به ۳۴۰ سال قبل از میلاد مسیح بازمی‌گردد؛ اما راهبرد به شکل امروزی آن دستاورد پس از جنگ جهانی دوم و حاصل سیر تحول برنامه‌ریزی است که ما را به هدف می‌رساند، مأموریت را محقق می‌سازد و به چشم‌انداز معنی می‌بخشد» (حسن بیگی، ۱۳۹۰: ۴۲).

بحران^۱: بحران به معنای عام عبارت است از وضعیت ناپایداری. گرچه در اقتصاد به نقطه حسیض یا پایین‌ترین نقطه سطح فعالیت اساسی اقتصاد، بحران می‌گویند، اما آن نیز بیشترین ناپایداری را در خود دارد (پاشایی، ۱۳۶۹: ۱۵۸) و وضعیتی است که در آن نظم سیستم اصلی یا قسمت‌هایی از آن را که ما سیستم فرعی می‌نامیم مختل کرده و پایداری آن را به هم زده باشد (کاظمی، ۱۳۶۶: ۱۳). بحران رویدادی است که به‌طور طبیعی یا به‌وسیله بشر به‌طور ناگهانی یا به‌صورت فزاینده به وجود آید و سختی و مشقتی را به جامعه انسانی تحمیل کند که برای برطرف کردن آن نیاز به اقدامات اضطراری اساسی و فوق‌العاده باشد (ناطق الهی، ۱۳۷۸: ۹).

بحران‌های امنیتی^۲: این بحران‌ها با اهداف سیاسی، امتیازگیری، تغییر رفتار یا تضعیف نظام‌های سیاسی ایجاد می‌شود مانند وقوع جنگ، حوادث تروریستی، حمایت‌های برون‌مرزی برای ایجاد و گسترش شورش‌های مدنی، صنفی، دانشجویی، قومی و فرقه‌ای. مدیریت ریسک در حوزه مطالعات امنیتی به معنای کاربست تمهیداتی برای جلوگیری از تبدیل تهدیدهای بالقوه به بالفعل

1. crisis
2. Security crisis

است (پارسون، ۲۰۰۰). بحران امنیتی، بحران مشروعیت نظام حاکم است. آن‌گاه که نخبگان سیاسی جامعه استعداد و توان تولید و بازتولید ارتباطات و مناسبات مبتنی بر اعتماد و مقبولیت خود را از دست می‌دهند و سامانه دچار ناکارآمدی می‌شود، بحران حادث می‌شود (تاجیک، ۱۳۷۹: ۲۸).

مدیریت بحران: مدیریت بحران در واقع عبارت است از به‌کارگیری راهبردهایی به‌منظور ایجاد آمادگی و فراهم کردن زمینه و تدارکات الزام‌سازمانی برای رویارویی با بحران و به‌حداقل رساندن آثار تخریبی آن (صالحیان، ۱۳۸۳: ۷). مدیریت بحران فعالیتی یک‌باره است و منحصر به زمان وقوع بحران نیست، بلکه این شکل از مدیریت به‌عنوان یک فرایند مشخص و تعریف‌شده در قبل، حین و بعد از بحران جریان دارد (امیری، ۱۳۸۷: ۳۶).

پیشینه تحقیق

ساسانیان (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «عملیات روانی سایت العربیه بر عرب‌های خوزستان با تمرکز بر احساس محرومیت نسبی رفاهی» در پی پاسخ به این سؤال است که عملکرد بخش عربی وبگاه العربیه (متعلق به عربستان) در قبال قوم عرب استان خوزستان و با محوریت محرومیت نسبی این قوم در حوزه ارزش‌های رفاهی، بر چه مؤلفه‌هایی استوار بوده و در پی چه اهدافی است. یافته‌ها نشان می‌دهد در چارچوب ارزش‌های رفاهی، تمرکز العربیه بر مؤلفه‌هایی چون فقر، بیکاری، کمبود منابع لازم برای گذران زندگی همچون آب آشامیدنی، آب موردنیاز برای کشاورزی و هوای سالم است.

شکارسرای (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل گفتمان سیاست‌های قومی پس از انقلاب اسلامی» به تحلیل گفتمان سیاست‌های قومی پس از انقلاب اسلامی با تأکید بر سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۶۸ می‌پردازد. برای این بررسی از نظریه گفتمان لاکلاو و موفه به‌عنوان چهارچوب نظری و از روش تحلیل گفتمان انتقادی فرکلانف به‌عنوان روش تحقیق بهره گرفته شد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که مفصل‌بندی این گفتمان در فاصله زمانی ۱۳۶۸-۱۳۷۶ به شرح ذیل بود: دال مرکزی گفتمان حاکم بر سیاست قومی در این دوره، نوسازی مناطق قومی بوده است. دال‌های

شناور در گفتمان سیاست قومی در این دوره نیز در چهارچوب گفتمان نوسازی حاکم بر این دوره زمانی، معنادار می‌شوند. بر این اساس می‌توان از دال‌های شناوری نظیر حاکمیت سیاسی و وحدت ملی یاد کرد.

رحیمی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «مدیریت بحران‌های قومیتی، مطالعه موردی استان خوزستان»، ضمن بررسی بحران‌های قومیتی در استان‌های قومیتی، بحران امنیتی خوزستان را با الگوی گیری از الگوی جامع مدیریت بحران (در این الگو، اصول مدیریت بحران به تفکیک فازهای چهارگانه پیشگیری و کاهش اثرات، آمادگی، مقابله، بازسازی که هم شامل برنامه‌ریزی و هم مدیریت می‌گردند، می‌شوند) مورد مذاقه قرار داده است.

هاشمیان (۱۳۸۶) در رساله دکتری خود در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران با عنوان «مطالعه تنش‌های قومی و مذهبی در عراق و تأثیر آن بر گروه‌های مشابه در ایران با تأکید بر گروه قومی عرب در خوزستان» به پژوهش پرداخته است. نویسنده در صفحات پایانی این رساله تنش‌های قومی و مذهبی در عراق و تأثیر آن بر مطالبات قومی اعراب خوزستان را تشریح می‌نماید. نویسنده ضمن بررسی جغرافیای خوزستان به اختلاف جمعیتی ۸ تا ۹ میلیون جمعیت عرب در ایران می‌پردازد و با طرح پرسش‌هایی از جمله چرا بیشتر معتادان استان عرب هستند؟ چرا بیشتر خانواده‌های فقیر استان عرب هستند؟ چرا بیشتر زمین‌های تحت تصرف نظامیان یا متعلق به شرکت‌های بزرگ چون توسعه نیشکر به اعراب تعلق دارد؟ احساس نابرابری در میان مردم عرب را تشریح می‌نماید.

بیژنی و عزتی (۱۳۸۷) نیز در پژوهشی با عنوان «کالبدشکافی جنبش‌ها و گروه‌های قومی در استان خوزستان» تلاش نمود تا جنبش‌ها و احزاب قوم عرب در استان خوزستان را به‌عنوان یکی از اقوام کهن ایرانی مورد کالبدشکافی قرار دهد. وی تأکید دارد این جنبش‌ها از لحاظ تعداد کمی جمعیت، پتانسیل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی، مذهب تشیع و مرز نشین بودن از شرایط ویژه‌ای برخوردار است. همزیستی و احساس تفاهم با کشورهای همجوار از منظر وابستگی و تعلق اقتضا

می‌نماید تا راهکارهای علمی مناسب جهت پرهیز از بروز تنش و بحران حاکمیت ملی در منطقه ارائه و تبیین شود که چنین کار ویژه‌ای را مقاله حاضر پوشش می‌دهد.

صالحی امیری (۱۳۸۵) در مدیریت منازعات قومی در ایران نقد و بررسی الگوهای موجود و ارائه الگوی مطلوب بررسیدن به سیاست و الگوی مطلوب مدیریت قومی در ایران بر دوران بعد از انقلاب تأکید کرد و در تلاش است تا با ارائه تصویری از مسائل قومی در ایران و در پرتو تجربه گذشته و امروز ایران و جهان الگویی مدیریتی به دست دهد که ضامن همبستگی و انسجام درون قومی، بین قومی و میان اقوام در سطح ملی باشد.

جمع‌بندی پیشینه‌های مرتبط با رساله

نقاط اشتراک تحقیق با پیشینه‌ها: پژوهش‌های صورت گرفته به روش توصیفی و کاربردی و به موضوع بحران‌های قومی و مذهبی پرداخته است. در این مقاله نیز به همین روش عمل شد.

نقاط افتراق تحقیق با پیشینه‌ها: در این مقاله، بحران امنیتی استان خوزستان از منظر اقتصادی مورد بررسی قرار گرفت که در تحقیقات قبلی به این شکل به آن پرداخته نشده است.

نکات مغفول واقع شده در تحقیقات قبلی: در تحقیقات صورت گرفته به این شکل (طی آن عوامل محیطی تأثیرگذار بر پدیده بحران امنیتی خوزستان از حیث اقتصادی احصا و مورد تحلیل قرار گرفت و برای ارائه راهکارها، الزامات و شاخص‌های کاربردی در نظر گرفته شده است) پرداخته نشد.

نوآوری این تحقیق نسبت به تحقیقات قبلی: این تحقیق تلاش می‌نماید ضمن واکاوی مفاهیم کلان قومی و مذهبی در استان خوزستان، بحران تازه برخاسته امنیتی استان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ را از منظر اقتصادی مورد بررسی قرار دهد.

بررسی بحران امنیتی استان خوزستان

جریان‌های قومی و تجزیه‌طلب که از دوم خرداد ۱۳۷۶ با بهره‌گیری از شرایط داخلی کشور، از آزادی عمل بیشتری برخوردار شده بودند با انجام تبلیغات گسترده، زمینه شکل‌دهی به نوعی جنبش

قومی را در مناطق عرب‌نشین خوزستان و از جمله اهواز فراهم ساختند. در تاریخ ۱۷ فروردین ۱۳۸۴، در یک سناریوی از پیش طراحی شده توسط گروه‌های تروریستی عربی و برخی بازیگران منطقه‌ای، شاهد انتشار سندی جعلی با طبقه‌بندی خیلی محرمانه مربوط به سال ۱۳۷۶ با امضای سید محمدعلی ابطحی، رئیس دفتر رئیس‌جمهوری وقت، خطاب به سازمان برنامه و بودجه مبنی بر قصد دولت برای تغییر ساختار جمعیت عرب خوزستان، توسط شبکه ماهواره‌ای و سایت‌های اینترنتی و سپس در سطح نسبتاً گسترده‌ای در مناطق مختلف عرب‌نشین استان شمال آبادان، خرمشهر، ماهشهر، شادگان، سوسنگرد و به‌ویژه شهرستان اهواز بوده است.

توزیع این نامه مجعول منجر به تحریک احساسات قومی و در پی آن اقدامات خشونت‌آمیز نظیر حمله به چندین شعبه بانک، آتش زدن و تخریب اموال دولتی و غیردولتی، آتش زدن لاستیک در سطح خیابان‌ها، سنگ‌پرانی و بعضاً حمله مسلحانه به نیروهای انتظامی، انتشار اعلامیه علیه نظام، نصب برجسب‌هایی منقوش به پرچم الاحواز بر روی؟؟؟ در مناطق عرب‌نشین از مورخه ۲۶ فروردین ۱۳۸۴ گردید. نقطه عطف اقدامات فوق را می‌توان تاریخ ۲۲ خرداد ۱۳۸۴ که با بمب‌گذاری سه نقطه از اماکن دولتی اهواز (فرمانداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و سازمان مسکن و شهرسازی استان) همراه بود، نامید. (ماهانامه مطالعات بین‌الملل تروریسم، ۱۳۹۱).

انفجار بیش از ۱۳ فقره بمب دیگر، در تاریخ ۱۰ شهریور ۱۳۸۴، ۲۳ مهر ۱۳۸۴ و ۴ بهمن ۱۳۸۴ در مراکز عمومی و دولتی و تأسیسات نفتی خاصه بانک سامان، خیابان سلمان فارسی، فرمانداری آبادان و... در استان خوزستان نقطه عطف بحران امنیتی خوزستان بود و بعد از این نیز در سال‌های بعد همین مسیر با ترور و بمب‌گذاری و اقدامات تروریستی تداوم یافت. اقدامات تروریستی ۳۱ شهریورماه ۱۳۹۷ در اهواز در رژه نیروهای مسلح که منجر به شهادت و زخمی شدن بسیاری از مردم شده است از مهم‌ترین اقدامات بوده است.

گروه‌های تجزیه‌طلب که بر اساس برخی آمار تعداد آن‌ها به بیش از ۳۰ گروه می‌رسد، مهم‌ترین اهدافشان، علی‌رغم اختلافات فراوانی که با یکدیگر در روش و منش سیاسی و رفتاری دارند، در بعد تبلیغاتی، القای تفکر اشغال خوزستان توسط حکومت ایران در جامعه جهانی،

بین‌المللی کردن مسئله خوزستان و در بعد عملیاتی ناامن کردن استان خوزستان با هدف تجزیه و استقلال با حمایت برخی کشورهای عربی و غربی می‌باشد. آنچه منجر به استمرار اقدامات ضد امنیتی از سال ۱۳۸۴ گردید، بهره‌برداری از پتانسیل تشکل‌های جدایی‌طلبان توسط سرویس‌های اطلاعاتی دشمنان ایران، فعالیت گسترده و استفاده از توان سازمان‌های بین‌المللی و حقوق بشری جهت فشار آوردن به جمهوری اسلامی توسط عناصر تجزیه‌طلب، اقدامات تروریستی و... بوده است (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۴).

نظر به مطالب پیش گفته، ابعاد بحران امنیتی استان خوزستان طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ از منظر اقتصادی مورد مذاقه قرار خواهد گرفت.

بسترها و زمینه‌های اصلی تحریکات قومی در خوزستان

در مناطق قومی ایران از جمله خوزستان متأسفانه فقر، محرومیت و عقب‌ماندگی، بسترها و زمینه‌های لازم را برای تحریک احساسات نوجوانان و جوانان را به‌راحتی فراهم می‌سازد. این مناطق از دوران قبل از انقلاب از محرومیت رنج می‌برده و سپس نیز آن‌گونه که شایسته است اقدامات قابل توجهی برای بهبود وضعیت زندگی مردم انجام نشده، نوع زندگی قبیله‌ای و طایفه‌ای، عدم اشتغال، رشد نرخ جمعیت و کم‌تحرکی در برخی خانواده‌ها از یک‌سو و عدم برنامه‌جدی از سوی مسئولان محلی از سوی دیگر باعث شده که بخش‌هایی از جمعیت در مناطق عرب‌نشین از فقر و محرومیت در رنج باشند. این وضعیت در کنار مناطق آباد و پیشرفت کشور به‌راحتی زمینه ایجاد بدبینی را نسبت به حکومت فارس‌ها را فراهم می‌سازد (جوانی، ۱۳۸۵).

نقش بازیگران فروملی بحران خوزستان طی سال‌های اخیر

در این تحقیق بر اساس بررسی تاریخی، نقش دولت‌های بیگانه در دو قالب قدرت‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، به‌عنوان کنشگران خارجی و بازیگران فروملی مورد توجه قرار گرفته است.

جدول ۱. نقش بازیگران فراملی محقق ساخته

اقدامات	حوزه فعالیت	مستول گروه	بازیگران فراملی	گروه‌های تجزیه‌طلب دارای مشی ضدامنیتی	گروه‌های خلق عرب دارای مشی ترونیستی
<p>تلاش در راستای تجزیه خوزستان با انجام اقدامات تروریستی جعل اخبار و شانتاژ خبری در سایت‌ها و شبکه‌های ماهواره‌ای ارتباط با مجامع بین‌المللی و حقوق بشری و طرح موضوع بحران خوزستان تحریک مردم به اغتشاش و تظاهرات تشویق و تحریک به ترور و بمب‌گذاری قبول مسئولیت بمب‌گذاری‌های خوزستان در سال ۸۴</p>	<p>اینگلیس - سوریه - آمریکا - کانادا - دانمارک - بلژیک - سوئد - عراق - هلند - خوزستان</p>	محمود مشاوی	جبهه العربیه لتحریر الاهواز		
		سید طاهر آل نعمه	حرکه التحریر الوطنی الاهواز		
		فالح نیکو سرشت	المنظمه العربیه لتحریر الاهواز		
		محمود مزرعه	الجبهه الیدیمقراطیه الاحوازی		
<p>سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فرمانداری اهواز سازمان مسکن و شهرسازی شرکت طرح توسعه نیشکر</p>		حبیب نینگان	حرکه النضال العربی لتحریر الاحواز		
۹۶ نفر	۳/۲۲ ۱۳۸۴				

۱۳۸۴/۶/۱۰		چندین حلقه چاه نفت				
		خطوط لوله نفت و گاز				
۹۶	۱۷/۲۳ ۱۳۸۴	خیابان نادری در ماه رمضان				
-	۶/۱۰ ۱۳۸۴	خطوط لوله نفت آبادان				
۵۱	۱۱/۴ ۱۳۸۴	بانک سامان، شرکت طرح توسعه نیشکر، منابع طبیعی				
۳ نفر	۱۲/۸ ۱۳۸۴	فرمانداری دزفول فرمانداری آبادان				
دهه ۸۰		سرقت‌های مسلحانه				
۲۰ نفر	از سال ۱۳۸۴	ترور				
بیش از ۱۰۰	۶/۳۱ ۱۳۹۷	اقدام تروریستی				

علل و تداوم بحران خوزستان با تأکید بر مسائل اقتصادی

بررسی‌ها پیرامون علل تداوم ناآرامی‌های خوزستان طی سال‌های اخیر، مصاحبه‌ها، مطالب نوشتاری، دیدگاه‌ها و... منجر به استخراج عوامل مؤثر بر تداوم امنیتی خوزستان گردید (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۷).

جدول ۲. علل و تداوم بحران خوزستان طی سال‌های اخیر

ابعاد	علل و تداوم بحران خوزستان طی سال‌های اخیر (محقق ساخته)
اقتصادی	موضوع ثروت نفت و گاز و تبعیض‌های صورت گرفته پیرامون هزینه‌کرد آن در سایر استان‌ها، بیکاری در بین قومیت عرب، انتقال رود آب کارون به سایر استان‌ها، فقر و محرومیت اقتصادی مردم
اجتماعی و فرهنگی	واگذاری مسؤلیت‌های حساس به دست غیربومیان و استفاده از نیروهای غیربومی در ادارات دولتی، فقر فرهنگی و آموزشی و احساس هجوم به هویت آن‌ها (لباس، زبان، ابنیه تاریخی و...)، احساس تعمدی بودن پدیده‌های آسیب‌های اجتماعی چون سرقت، قتل، اعتیاد، بیکاری، تبعیض در استخدام دولتی بین عرب و غیرعرب، ادعای عدم آزادی انتخاب اسم دلخواه برای فرزند و محلات، ادعای عدم اجازه نشر روزنامه و مطبوعات به زبان عربی، فقدان برنامه رادیو و تلویزیون محلی و وجود صدها شبکه رسانه‌ای به زبان عربی و عملیات روانی گسترده، همسویی برخی توده‌های اجتماعی با عناصر تجزیه‌طلب، احساس محرومیت و فقر نسبی و تبعیض و حاشیه‌نشینی ناشی از جنگ تحمیلی، عدم اجرای اصل ۱۵-۱۹-۴۸ قانون اساسی (تحصیل به زبان مادری (عربی))
امنیتی	اختلافات قومیتی، احساس نگاه امنیتی مسئولین کشور به استان علیرغم تقدیم ۱۲ هزار شهید در جنگ تحمیلی، تبلیغات خارجی و گروه‌های تجزیه‌طلب که از حمایت خارجی برخوردارند، وجود اسلحه غیرمجاز در استان
سیاسی	انتشار نامه جعلی منسوب به ریاست جمهوری و عدم تکذیب و شفاف‌سازی به موقع مسئولین، اختلافات جدی بین برخی قومیت‌های استان و رقابت‌های سیاسی فی‌مابین آن‌ها، نقش ضعیف در مدیریت سیاسی کشور
سایر	مسائل محیط‌زیست، مقایسه استان خوزستان با کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس ازلحاظ امکانات رفاهی

روش‌شناسی تحقیق

نوع تحقیق: تحقیق حاضر از آن جهت که تلاش دارد به ارائه راهبرد و راهکارهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان با تأکید بر حوزه اقتصادی بپردازد و نتایج تحقیق در برنامه‌ریزی، تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری مرتبط با مقابله با بحران موصوف، با کاربست وزارت کشور، استانداری خوزستان و دستگاه‌های متولی حوزه اقتصادی استان قابل بهره‌برداری می‌باشد؛ از نوع تحقیقات کاربردی به شمار می‌رود.

روش تحقیق: مطالعه حاضر به روش آمیخته ۱ است. برای دستیابی به اهداف پژوهش و بر اساس رویکرد کیفی، اسناد کتابخانه‌ای موضوع مورد تحلیل محتوا قرار گرفت. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از تحلیل اسناد، از روش کدگذاری باز و محوری استفاده شده است. واحد تحلیل در این مطالعه؛ جملات، عبارات و واژه‌هایی می‌باشد که اشاره به بحران امنیتی استان خوزستان با تأکید بر ابعاد فرهنگی اجتماعی (فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت، ضعف، تدوین راهبرد و راهکارهای اساسی مقابله با بحران امنیتی استان) داشته است. سپس کدهای استخراجی در نرم‌افزار maxquda 2020 در کنار هم قرار داده شدند. در ادامه، عمل کدگذاری دوباره انجام گرفت. به موارد مشترک هر کدام یک کد و به موارد مختص هر کدگذاری نیز کدهای جداگانه اختصاص داده شد تا مقوله‌ها تشکیل و بر اساس اهداف تحقیق مورد شناسایی قرار گرفت. پس از کدگذاری باز، با الهام از مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش، کدهای استخراجی با توجه به نزدیکی و شباهت‌ها در نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی maxquad 2020 در مقوله‌های مختلفی دسته‌بندی شدند (کدگذاری محوری). تعیین و نام‌گذاری مقوله‌ها نیز بر اساس اصطلاحات تکنیکی و تخصصی موجود در پیشینه تحقیق انجام گرفته است. این عمل با همفکری و مشورت با خبرگان صورت گرفته است.

اهداف تحقیق: راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی.

سؤالات تحقیق: مهم‌ترین عوامل بحران امنیتی استان خوزستان با تأکید بر حوزه اقتصادی از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ چیست؟

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

نمودار ۱. مهم‌ترین عوامل اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

الف) تشریح نقاط قوت ۱، نقاط ضعف ۲، فرصت‌ها ۳ و تهدیدهای ۴ بحران امنیتی استان خوزستان با تأکید بر حوزه اقتصادی
جهت تنظیم و استخراج عوامل محیطی خارجی (فرصت و تهدید) و محیط داخلی (قوت و ضعف) مفاهیم و مقولات استخراجی بحران امنیتی استان خوزستان با تأکید بر حوزه اقتصادی از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ بررسی و با اخذ نظرات ۵ نفر از خبرگان گزاره شناسایی شد و از جامعه آماری خواسته شد، طی دو مرحله به سؤالات پاسخ دهند.

1. strength
2. weakness
3. opportunities
4. thret

راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی

به نظر جنابعالی میزان تقویت قوت‌ها و وضع موجود در محیط تحقیق چگونه است؟										
ابعاد	شاخص	تقویت قوت‌ها تا چه اندازه‌ای دارای اهمیت است؟								
		خ زیاد	زیاد	متوسط	کم	خ کم	خ زیاد	زیاد	متوسط	کم
نقاط قوت										

به نظر جنابعالی رفع نقاط ضعف و وضع موجود در محیط تحقیق چگونه است؟										
ابعاد	شاخص	رفع ضعف‌ها تا چه اندازه‌ای دارای اهمیت است؟								
		خ زیاد	زیاد	متوسط	کم	خ کم	خ زیاد	زیاد	متوسط	کم
نقاط ضعف										

به نظر جنابعالی بکارگیری فرصت‌ها و وضع موجود در محیط تحقیق چگونه است؟										
ابعاد	شاخص	بکارگیری فرصت‌ها تا چه اندازه‌ای دارای اهمیت است؟								
		خ زیاد	زیاد	متوسط	کم	خ کم	خ زیاد	زیاد	متوسط	کم
نقاط فرصت										

نشریه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری

به نظر جنابعالی رفع نقاط تهدید و موضوع موجود در محیط تحقیق چگونه است؟											
وضع موجود تهدیدات را در محیط تحقیق چگونه ارزیابی می‌فرمایید؟					رفع تهدیدات تا چه اندازه‌ای دارای اهمیت است؟					شاخص	ابعاد
خ کم	کم	متوسط	زیاد	خ زیاد	خ کم	کم	متوسط	زیاد	خ زیاد		
											نقاط تهدید

مطابق با یافته‌های تحقیق نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای بررسی جامعه‌شناختی بحران امنیتی استان خوزستان با تأکید بر حوزه اقتصادی از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ به شرح الگوی زیر احصا گردید. با عنایت به نمودارهای فوق نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای بحران امنیتی استان خوزستان با تأکید بر حوزه اقتصادی عبارت‌اند از:

الف) قوت‌های بحران امنیتی استان خوزستان

جدول ۳. قوت‌های اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	قوت‌ها strength
۱	اقتصادی	s1	برخوردراری از مناطق ویژه اقتصادی، با دسترسی به شبکه‌های حمل‌ونقل
۲		s2	وجود رودخانه‌های دائمی، سد، اراضی حاصلخیز کشاورزی و مرزی دریایی
۳		s3	استخراج نفت و وجود بزرگ‌ترین مجتمع‌های صنایع شیمیایی و پتروشیمی، پالایشگاهی و صنایع بزرگ فولاد در استان
۴		s4	برخوردراری از مبادی مهم ورود و خروج کالا در کشور (بندر، فرودگاه‌ها، خطوط راه‌آهن)
۵		s5	اقلیم مناسب برای انواع فعالیت‌های کشاورزی، چند بار کشت

ب) ضعف‌های بحران امنیتی استان خوزستان

جدول ۴. ضعف‌های اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

ضعف‌ها weakness	کد	مؤلفه	ردیف
کم‌توجهی به فرصت‌های موجود در زمینه صادرات محصولات استان	w1	اقتصادی	۱
احساس تبعیض پیرامون هزینه‌کرد نفت و گاز در سایر استان‌ها	w2		۲
تجمع، اعتصاب، اعتراضات در محیط‌های صنعتی و کارگری و...	w3		۳
معضلات و نارسائی‌ها در مسیر ساماندهی بازارچه‌های مرزی	w4		۴
تخریب بخش وسیعی از زمین‌های کشاورزی به‌وسیله پساب شرکت‌ها و کارخانه‌ها	w5		۵
کاهش ارزش‌افزوده استان به دلیل سرمایه‌گذاری شرکت‌ها و کارخانه‌ها در سایر استان‌ها از جمله تهران	w6		۶
افزایش قاچاق کالا (ته لنجی) و مشکلات مرزی	w7		۷
پایین بودن نرخ مشارکت اقتصادی و نرخ اشتغال و سطح آموزش استان نسبت به میانگین کشور و افزایش مهاجرت	w8		۸
ضعف مشارکت بخش خصوصی و تجهیز منابع مالی درون استان،	w9		۹

ج) فرصت‌های مقابله بحران امنیتی استان خوزستان

جدول ۵. فرصت‌های اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

فرصت‌ها opportunities	کد	مؤلفه	ردیف
برخورداری از منابع سرشار آب‌های سطحی و دشت‌های آبرفتی	o1	اقتصادی	۱
دسترسی به سواحل و آب‌های بین‌المللی در تمام سواحل جنوبی استان	o2		۲
امکانات گسترده کشاورزی، باغداری (از جمله نخلستان‌ها)، دامداری و صید و پرورش آبزیان	o3		۳
جاذبه‌های گردشگری برای توسعه توریسم داخلی	o4		۴

د) تهدیدهای بحران امنیتی استان خوزستان

جدول ۶. تهدیدهای اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

تهدید threats	کد	مؤلفه	ردیف
تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد خرد و کلان استان	t1	اقتصادی	۱
پایین بودن تخصیص اعتبارات ملی به استان	t2		۲

نشریه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری

تجزیه و تحلیل محیط داخلی - ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ۱: شناخت وضع موجود، یکی از مهم‌ترین مراحل در تدوین راهبرد است؛ زیرا بدون شناخت صحیح و دقیق از وضع موجود، نمی‌توان برای آینده برنامه‌ریزی مناسبی انجام داد؛ لذا در این راستا، پرسشنامه دوم تحقیق طراحی و در اختیار جامعه آماری تحقیق قرار گرفت. بر اساس پاسخ‌های اخذ شده از آن‌ها، مقادیر به دست آمده برای دو گروه عوامل محیط داخلی یعنی ۹ عدد ضعف‌ها و ۵ عدد قوت‌ها، در قالب یک جدول درج و سپس میانگین و وزن آن‌ها برای میزان اهمیت هر عامل و همچنین میانگین وضع موجود آن عامل می‌باشد، به همراه نمره موزون هر عامل که حاصل ضرب وزن در ضریب وضعیت می‌باشد محاسبه و برای هر یک از عوامل ضعف‌ها و قوت‌ها به صورت جداگانه با هم جمع شده و نهایتاً جمع کل از آن‌ها محاسبه که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۷. ماتریس IFE

ردیف	کد عامل	اهمیت					وزن	وضعیت					نمره موزون عامل
		خ کم	کم	متوسط	زیاد	خ زیاد		خ کم	کم	متوسط	زیاد	خ زیاد	
۱	s1	۰	۰	۱۶	۲۴	۰	۰/۰۳	۳/۳۶	۰	۱۴	۲۵	۰	۰/۰۹
۲	s2	۰	۰	۸	۳۱	۱	۰/۰۳	۳/۴۹	۱	۱۸	۲۲	۰	۰/۰۹
۳	s3	۰	۰	۱	۳۵	۱	۰/۰۳	۳/۹۳	۵	۲۷	۸	۰	۰/۱۱
۴	s4	۰	۰	۲	۳۷	۱	۰/۰۳	۳/۷۸	۱	۳۰	۸	۱	۰/۰۹
۵	s5	۰	۰	۲۱	۱۸	۰	۰/۰۲	۳/۱۳	۰	۱۱	۲۳	۶	۰/۰۸
۹	w1	۰	۰	۵	۳۳	۱	۰/۰۳	۳/۸۳	۱	۳۱	۸	۰	۰/۱۱
۱۰	w2	۰	۰	۲	۳۵	۳	۰/۰۳	۳/۹۷	۳	۳۲	۴	۰	۰/۱۱
۱۱	w3	۰	۰	۸	۳۲	۰	۰/۰۳	۳/۳۳	۰	۲۹	۱۱	۰	۰/۱۰
۱۲	w4	۰	۰	۶	۳۴	۰	۰/۰۳	۳/۶۷	۰	۲۶	۱۳	۰	۰/۱۰
۱۳	w5	۰	۰	۱۱	۲۹	۱	۰/۰۳	۳/۵۴	۰	۲۲	۱۶	۱	۰/۰۹
۱۴	w6	۰	۰	۷	۳۲	۱	۰/۰۳	۳/۷۹	۵	۲۰	۱۳	۰	۰/۱۰
۱۵	w7	۰	۰	۳	۳۵	۲	۰/۰۳	۳/۸۷	۳	۲۸	۸	۰	۰/۱۱
۱۶	w8	۰	۰	۶	۳۳	۱	۰/۰۳	۳/۷۹	۳	۲۵	۱۱	۰	۰/۱۰
۱۷	w9	۰	۰	۱۶	۲۳	۱	۰/۰۳	۳/۴۵	۲	۱۶	۲۰	۲	۰/۰۹

1. IFE

جدول ۸. رتبه‌بندی عوامل داخلی (قوت) برحسب اهمیت

رتبه‌بندی عوامل داخلی (قوت) برحسب اهمیت			
ردیف	کد عامل	نام عامل	میزان اهمیت
۱	s7	وابستگی مردم استان به اسلام و تشیع (تنها استان شیعی مرزی)	۴/۱۰
۲	s3	استخراج نفت و وجود بزرگ‌ترین مجتمع‌های صنایع شیمیایی و پتروشیمی، پالایشگاهی و صنایع بزرگ فولاد در استان	۴/۰۸
۳	s4	برخورداری از مبادی مهم ورود و خروج کالا در کشور (بندر، فرودگاه‌ها، خطوط راه‌آهن)	۳/۹۸
۴	s2	وجود رودخانه‌های دائمی، سد، اراضی حاصل‌خیز کشاورزی و مرزی دریایی	۳/۸۳
۵	s8	نیروی انسانی متخصص، مبتکر و خلاق	۳/۸۳
۶	s6	انسجام نهادهای دولتی برای مقابله با ناامنی	۳/۷۸
۷	s1	برخورداری از مناطق ویژه اقتصادی، با دسترسی به شبکه‌های حمل‌ونقل	۳/۶۰
۸	s5	اقلیم مناسب برای انواع فعالیت‌های کشاورزی، چند بار کشت	۳/۴۶

جدول ۹. رتبه‌بندی عوامل داخلی (ضعف) برحسب اهمیت

رتبه‌بندی عوامل داخلی (ضعف) برحسب اهمیت			
ردیف	کد عامل	نام عامل	میزان اهمیت
۵	w2	احساس تبعیض پیرامون هزینه کرد نفت و گاز در سایر استان‌ها	۴/۰۳
۱۲	w1	کم‌توجهی به فرصت‌های موجود در زمینه صادرات محصولات استان	۳/۹۰
۱۳	w8	پایین بودن نرخ مشارکت اقتصادی و نرخ اشتغال و سطح آموزش استان نسبت به میانگین کشور و افزایش مهاجرت	۳/۸۸
۱۵	w4	معضلات و نارسائی‌ها در مسیر ساماندهی بازارچه‌های مرزی	۳/۸۵
۱۶	w6	کاهش ارزش‌افزوده استان به دلیل سرمایه‌گذاری شرکت‌ها و کارخانه‌ها در سایر استان‌ها از جمله تهران	۳/۸۵
۱۸	w3	تجمع، اعتصاب، اعتراضات در محیط‌های صنعتی و کارگری و...	۳/۸۰
۱۹	w5	تخریب بخش وسیعی از زمین‌های کشاورزی به‌وسیله پس آب شرکت‌ها و کارخانه‌ها	۳/۷۳
۲۳	w9	ضعف مشارکت بخش خصوصی و تجهیز منابع مالی درون استان	۳/۶۳

نشریه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری

تجزیه و تحلیل محیط خارجی - ماتریس ارزیابی عوامل خارجی ۱: بر اساس پاسخ‌های اخذ شده از خبرگان آن‌ها، مقادیر به دست آمده برای دو گروه عوامل محیط خارجی یعنی ۴ عدد فرصت‌ها و ۲ عدد تهدیدات، در قالب یک جدول درج و سپس میانگین و وزن آن‌ها برای میزان اهمیت هر عامل و همچنین میانگین وضع موجود که بیانگر ضریب وضعیت آن عامل می‌باشد، به همراه نمره موزون هر عامل که حاصل ضرب وزن در ضریب وضعیت می‌باشد محاسبه شده و برای هر یک از عوامل فرصت و تهدید به صورت جداگانه باهم جمع نموده و نهایتاً جمع کل از آن‌ها گرفته شد که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۱۰. ماتریس EFE

ردیف	کد عامل	اهمیت					وزن	وضعیت					نمره موزون عامل	
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد		خیلی زیاد
1	o1	۰	۰	۱۰	۲۸	۲	۰/۰۳	۰	۱	۱۸	۱۹	۱	۳/۵۱	۰/۱۰
2	o2	۰	۰	۵	۳۴	۰	۰/۰۳	۰	۰	۱۹	۲۰	۰	۳/۵۱	۰/۱۰
3	o3	۰	۰	۱۸	۲۲	۰	۰/۰۳	۰	۰	۲۹	۱۱	۰	۳/۲۸	۰/۰۸
4	o4	۰	۰	۱۴	۲۵	۰	۰/۰۳	۲	۱۱	۱۸	۹	۰	۲/۸۵	۰/۰۷
10	t1	۰	۰	۱	۳۸	۱	۰/۰۳	۰	۰	۲	۳۶	۲	۴/۰۰	۰/۱۱
11	t2	۰	۰	۰	۳۸	۲	۰/۰۳	۰	۰	۱	۳۵	۳	۴/۰۵	۰/۱۲

جدول ۱۱. رتبه‌بندی عوامل خارجی (فرصت) برحسب اهمیت

رتبه‌بندی عوامل خارجی (فرصت) برحسب اهمیت			
ردیف	کد عامل	عامل	میانگین اهمیت
۲	o2	دسترسی به سواحل و آب‌های بین‌المللی در تمام سواحل جنوبی استان	۳/۸۷
۴	o1	برخورداری از منابع سرشار آب‌های سطحی و دشت‌های آبرفتی	۳/۸۰
۶	o4	جاذبه‌های گردشگری برای توسعه توریسم داخلی	۳/۶۴
۷	o3	امکانات گسترده کشاورزی، باغداری (از جمله نخلستان‌ها)، دامداری و صید و پرورش آبزیان	۳/۵۵

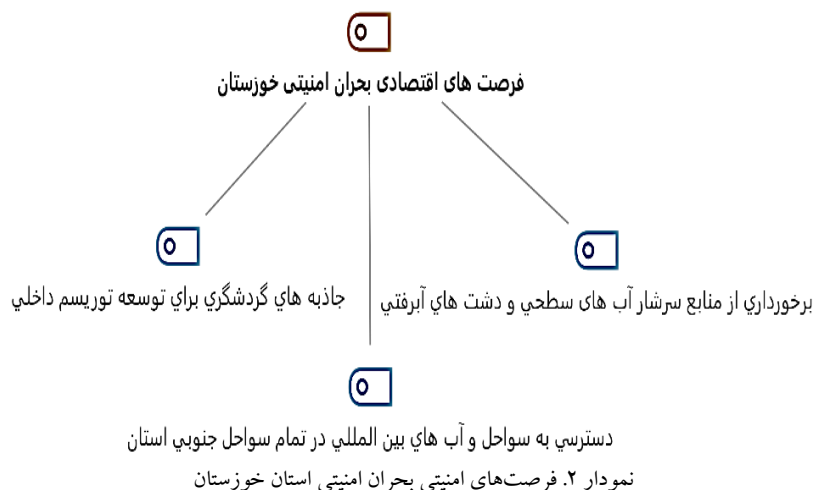
1. EFE

جدول ۱۲. رتبه‌بندی عوامل خارجی (تهدید) برحسب اهمیت

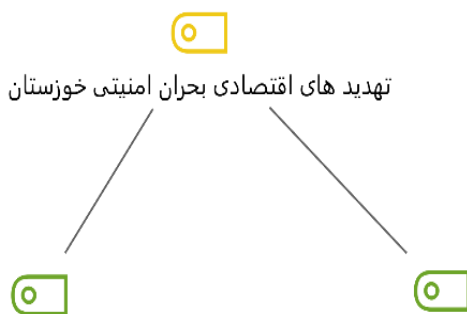
رتبه‌بندی عوامل خارجی (تهدید) برحسب اهمیت			
ردیف	کد عامل	عامل	میانگین اهمیت
۱۰	t2	پایین بودن تخصیص اعتبارات ملی به استان	۴/۰۵
۱۴	t1	تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد خرد و کلان استان	۴/۰۰

فرصت‌ها^۱، تهدیدها^۲، نقاط قوت^۳، ضعف^۴ جمهوری اسلامی ایران در برابر بحران امنیتی استان خوزستان

فرصت‌های امنیتی بحران امنیتی استان خوزستان

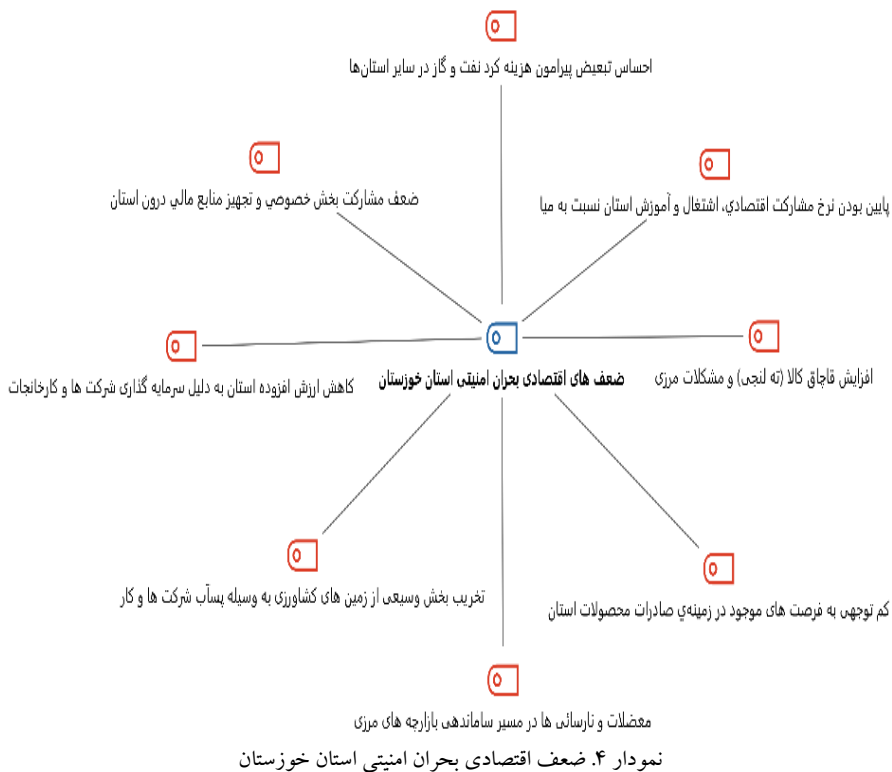

- فرصت وجود زمینه یا شانس مطلوب در محیط بیرونی سازمان برای انجام کاری یا تحقق چیزی است که سازمان از طریق آن می‌تواند به نتایج قابل توجهی در جهت تحقق رسالت و چشم‌انداز خود دست یابد.
- تهدید، برآیند وضعیتی است که عوامل محیطی برخلاف خواسته ما و خارج از کنترل عمل می‌کند و از این حیث روند امور مطلوب ما نیست و احتمال آشفتگی، خطر یا زیان برای ما وجود دارد. بر این اساس، هر عنصر یا وضعیتی که موجودیت منافع یا ارزش‌های حیاتی ما را به خطر اندازد تهدید محسوب می‌گردد.
- عاملی به‌عنوان قوت تلقی می‌شود که مزیت رقابتی یا مهارت (شایستگی) متمایزی برای سازمان باشد.
- عاملی به‌عنوان ضعف تلقی می‌شوند که سازمان آن‌ها را ضعیف انجام می‌دهد یا توانایی انجام آن‌ها را ندارد و یا در آن زمینه‌ها دارای آسیب‌پذیری قابل توجه است و از این رو موجب تضعیف توان عملی سازمان در رقابت و یا تحقق رسالت و چشم‌انداز مطلوب آن می‌گردد.

تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد خرد و کلان استان پایین بودن تخصیص اعتبارات ملی به استان
 نمودار ۳. تهدیدات مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان

تهدیدات مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان ضعف‌های اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

نمودار ۴. ضعف اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

قوت‌های مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان

تدوین راهبردهای پیشنهادی به استناد عوامل ذی مدخل (راهبرد اقتصادی)

جدول ۱۳. راهبردهای اولیه (قوت فرصت) SO

ردیف	کد	راهبردهای اولیه SO
۱	So1	بازنگری در راهبردهای تخصیص سرمایه‌گذاری ملی با ایفای نقش به سرمایه‌گذاران بخش خصوص با هدف توسعه صادرات خارجی با توجه به مناطق ویژه اقتصادی، دسترسی به آب‌های بین‌المللی، بندرها و فرودگاه‌ها و ظرفیت‌های منطقه‌ای

جدول ۱۴. راهبردهای اولیه (قوت - تهدید) St

ردیف	کد	راهبردهای اولیه St
۸۲	St1	اولویت دادن به به‌کارگیری مردم استان در صنایع پتروشیمی، نفت، پالایشگاه‌ها، صنایع فولاد و... با توجه به نیروی‌های متخصص، مبتکر و خلاق با هدف برطرف نمودن احساس تبعیض در استخدام و کم کردن آثار فقر و محرومیت از استان و بهانه‌گیری از گروه‌های تجزیه‌طلب

نشریه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری

جدول ۱۵. راهبردهای اولیه (ضعف- فرصت) WO

ردیف	کد	WO راهبردهای اولیه
۱۲	1W _o	ارتقای سرمایه اجتماعی و حفظ تعادل فرهنگی با بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان اقوام مختلف استان و فعال‌سازی سرمایه‌های انباشته در حوزه‌های اقتصادی، صنعتی، کشاورزی، فرهنگی و سیاسی اجتماعی

جدول ۱۶. راهبرد اولیه (ضعف - تهدید) WT

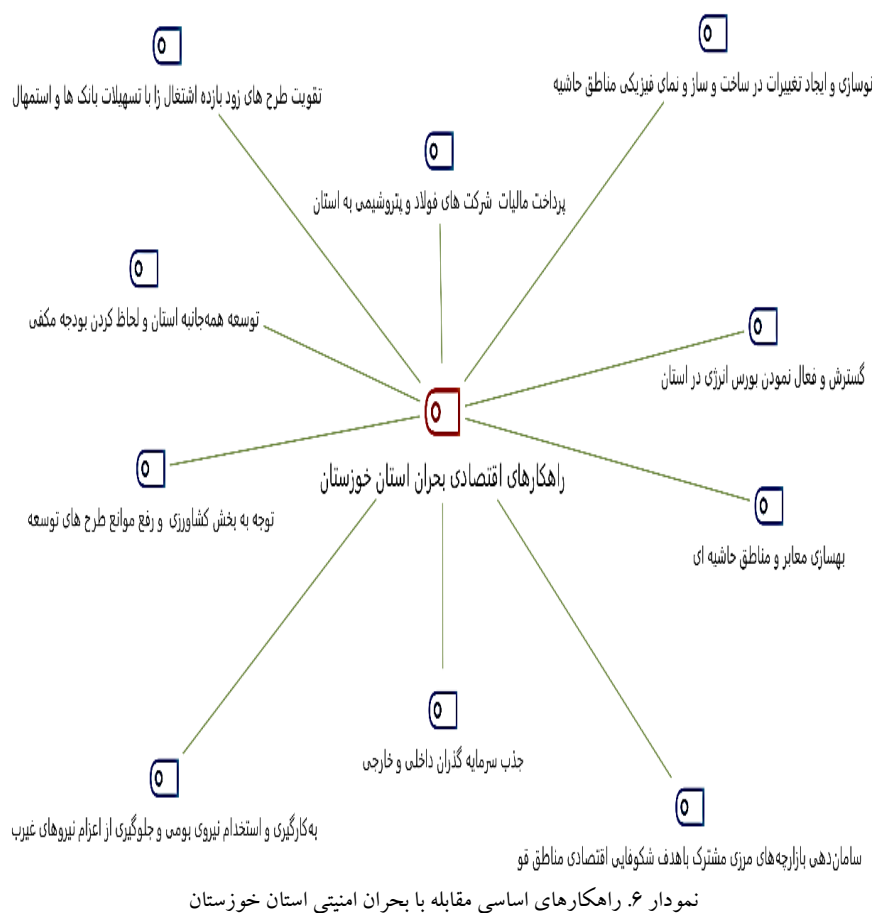
ردیف	کد	WT راهبردهای اولیه
۴	1WT	ارتقای سرمایه اجتماعی با بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان، اقوام و بها دادن به آن‌ها برای مدیریت تحولات استان

راهبرد تکمیلی

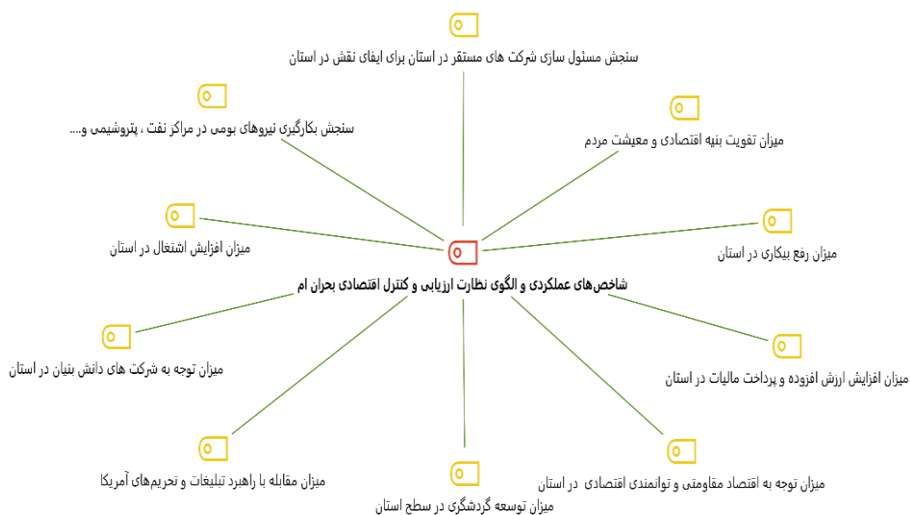
جدول ۱۷. راهبرد تکمیلی

کد راهبرد	محیط داخلی و خارجی		عنوان راهبرد اقتصادی
1ST	S	S1-S2-S3-	کارآمدسازی نظام اقتصادی استان از طریق مسئول‌سازی شرکت‌های نفت، پتروشیمی، گاز، صنعت، فولاد با بهره‌گیری از نیروهای بومی متخصص، فعال نمودن کشاورزی صنعتی و مکانیزه، انجام اقدامات عمرانی و زیرساختی مؤثر با هدف توسعه و پیشرفت استان و افزایش سطح رفاهی مردم
	W	W1-W2-W3-W4-W5	
	O	O1-O2-O3-O4	
	T	T1-T2	
			SOWO SOWT STWO STWT

راهکارهای اساسی مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان

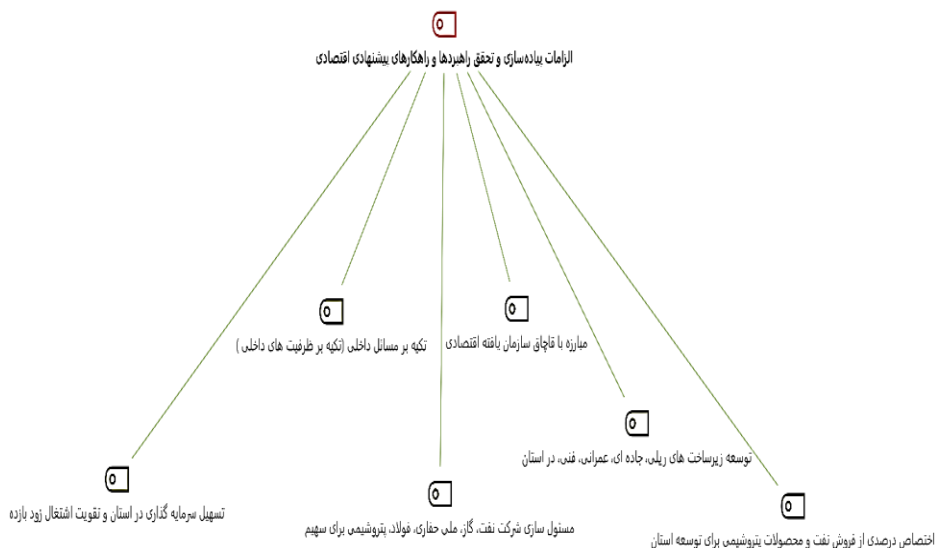
الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای فرهنگی - اجتماعی

نمودار ۷. الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای اقتصادی

شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل فرهنگی و اجتماعی بحران امنیتی

استان خوزستان

نمودار ۸. شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

نتیجه گیری

از ۱۷ فروردین ماه ۱۳۸۴ بیش از ۱۸ شهر و بخش عربی استان دچار التهاب شد و این التهاب که بیشتر از ساعات آغازین شب شروع می شد تا پاسی از شب با راه‌بندان جاده‌ها، آتش زدن اماکن، اقدامات ضد امنیتی، تیراندازی و ... همراه بوده است. با بمب‌گذاری سه نقطه از شهر اهواز (تقاطع بیمارستان رازی و فرمانداری اهواز، برنامه‌بودجه و مسکن و شهرسازی) در ۲۲ خردادماه ۱۳۸۴ و در ادامه چندین اقدام تروریستی دیگر از جمله ترور افراد و حمله به رژه نیروی‌های مسلح در شهریور ۱۳۹۷ ابعاد گسترده‌تری نیز پیدا کرد.

در این مقاله با رویکرد آمیخته، ضمن بهره‌گیری از اسناد، اخذ نظر ۵ تن از خبرگان و نرم‌افزار MAXQDA2020 عوامل اقتصادی بحران را احصا و بعد از تدوین و توزیع پرسش‌نامه به صورت هدفمند نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید را احصا و بر اساس آن راهبردهای مقابله‌ای ارائه نمودند و تلاش نمودند متغیرهای اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ که تا حدود زیادی مغفول واقع شده بود برجسته و تحولات استان را از این زاویه مورد کنکاش قرار دهند، که به نظر می‌رسد عمده تفاوت و نوآوری این پژوهش با پژوهش‌های قبلی پژوهش تعمیق یافته و پرداختن جدی به این موضوع است. در حالی که در تحقیقات قبلی به این صورت مسائل خوزستان مورد کنکاش قرار نگرفت.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد جنس بحران امنیتی استان خوزستان طی سال‌های اخیر ترکیبی است. موضوعی که بازیگران مؤثر و ذی‌مدخل بحران استان با طراحی ترکیبی فارغ از اقدامات سخت از جمله بمب‌گذاری و ترور، تمرکز خود را بر اقدامات نرم نیز گذاشته‌اند، مسئله‌ای که در طول قریب به ۱۶ سال اخیر آرام‌آرام به پدیده غالب تبدیل شده است و نیازمند برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت برای محدودیت و در نهایت توقف آن است. قطعاً حل نمودن بسیاری از عوامل موصوف در کنار مرتفع نمودن مشکلات اقتصادی و معیشت پایه جامعه استان، باعث کاهش اقدامات سخت و خشن می‌گردد.

نشریه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری

جدول ۱۸. راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی

راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی		
ردیف	عوامل	
۱	کم‌توجهی به فرصت‌های موجود در زمینه‌ی صادرات خرما، کشت و صنعت	مهم‌ترین عوامل اقتصادی بحران امنیتی خوزستان با تأکید بر حوزه اقتصادی
۲	احساس تبعیض پیرامون هزینه کرد نفت و گاز در سایر استان‌ها	
۳	بیکاری در بین قومیت عرب	
۴	نرخ پایین شاخص‌های خدمات درمانی	
۵	تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد خرد و کلان استان	
۶	سوء مدیریت در ادارات و محیط‌های صنعتی، اقتصادی، تجاری	
۷	تجمع، اعتصاب، اعتراضات در محیط‌های صنعتی و کارگری و...	
۸	معضلات و نارسائی‌ها در مسیر ساماندهی بازارچه‌های مرزی	
۹	تخریب بخش وسیعی از زمین‌های کشاورزی به‌وسیله پس آب شرکت‌ها	
۱۰	بی‌توجهی به ظرفیت بندرها در ایجاد فرصت‌های تجاری منطقه‌ای و بین‌المللی	
۱۱	تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد خرد و کلان استان	تهدیدات بحران امنیتی خوزستان
۱۲	پایین بودن تخصیص اعتبارات ملی به استان	
۱۳	برخورداری از منابع سرشار آب‌های سطحی و دشت‌های آبرفتی	فرصت‌های بحران امنیتی خوزستان
۱۴	دسترسی به سواحل و آب‌های بین‌المللی در تمام سواحل جنوبی استان	
۱۵	امکانات گسترده کشاورزی، باغداری (از جمله نخلستان‌ها)، دامداری و صید و پرورش آبزیان	
۱۶	جاذبه‌های گردشگری برای توسعه توریسم داخلی	

راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی		
ردیف	عوامل	
۱۷	برخوررداری از مناطق ویژه اقتصادی، با دسترسی به شبکه‌های حمل و نقل	قوت‌های بحران امنیتی خوزستان
۱۸	وجود رودخانه‌های دائمی، سد، اراضی حاصلخیز کشاورزی و مرزی دریایی	
۱۹	استخراج نفت و وجود بزرگ‌ترین مجتمع‌های صنایع شیمیایی و پتروشیمی، پالایشگاهی و صنایع بزرگ فولاد استان	
۲۰	برخوررداری از مبادی مهم ورود و خروج کالا در کشور (بندر، فرودگاه‌ها، خطوط راه‌آهن)	
۲۱	کم‌توجهی به فرصت‌های موجود در زمینه صادرات محصولات استان	ضعف‌های بحران امنیتی خوزستان
۲۲	احساس تبعیض پیرامون هزینه کرد نفت و گاز در سایر استان‌ها	
۲۳	تجمع، اعتصاب، اعتراضات در محیط‌های صنعتی و کارگری و...	
۲۴	معضلات و نارسائی‌ها در مسیر ساماندهی بازارچه‌های مرزی	
۲۵	تخریب بخش وسیعی از زمین‌های کشاورزی به وسیله پس آب شرکت‌ها و کارخانه‌ها	
۲۶	کاهش ارزش افزوده استان به دلیل سرمایه‌گذاری شرکت‌ها و کارخانه‌ها در سایر استان‌ها از جمله تهران	
۲۷	افزایش قاچاق کالا (ته لنجی) و مشکلات مرزی	
۲۸	پایین بودن نرخ مشارکت اقتصادی و نرخ اشتغال و سطح آموزش استان نسبت به میانگین کشور و افزایش مهاجرت	
۲۹	ضعف مشارکت بخش خصوصی و تجهیز منابع مالی درون استان،	
۳۰	کارآمد سازی نظام اقتصادی استان از طریق مسئول سازی شرکت‌های نفت، پتروشیمی، گاز، صنعت، فولاد، بهره‌گیری از نیروهای بومی متخصص، فعال نمودن کشاورزی صنعتی و مکانیزه، انجام اقدامات عمرانی و زیرساختی مؤثر با هدف توسعه و پیشرفت استان و افزایش سطح رفاهی مردم	راهبرد مقابله با بحران امنیتی خوزستان

نشریه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری

راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی		
عوامل	ردیف	
نوسازی و ایجاد تغییرات در ساخت‌وساز و نمای فیزیکی مناطق حاشیه‌ای	۳۱	راهکار مقابله با بحران امنیتی خوزستان
بهبودی معابر و مناطق حاشیه‌ای	۳۲	
سامان‌دهی بازارچه‌های مرزی مشترک باهدف شکوفایی اقتصادی مناطق قومی	۳۳	
توسعه همه‌جانبه استان و لحاظ کردن بودجه مکفی	۳۴	
به‌کارگیری و استخدام و استفاده از ظرفیت نیروی انسانی استان‌های مورد هدف و جلوگیری از اعزام نیروهای غیربومی	۳۵	
جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی	۳۶	
توجه به بخش کشاورزی و رفع موانع طرح‌های توسعه	۳۷	
گسترش و فعال نمودن بورس انرژی در استان	۳۸	
پرداخت مالیات شرکت‌های فولاد و پتروشیمی به استان	۳۹	
تقویت طرح‌های زودبازده اشتغال‌زا با تسهیلات بانک‌ها و استمهال به سرمایه‌گذاران	۴۰	
مبارزه با قاچاق سازمان‌یافته اقتصادی	۴۱	الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای پیشنهادی مقابله بحران امنیتی خوزستان
تکیه بر مسائل داخلی (تکیه بر ظرفیت‌های داخلی)	۴۲	
اختصاص درصدی از فروش نفت و محصولات پتروشیمی برای توسعه استان	۴۳	
مسئول سازی شرکت نفت، گاز، ملی حفاری، فولاد، پتروشیمی برای سهم شدن در توسعه استان	۴۴	
توسعه زیرساخت‌های ریلی، جاده‌ای، عمرانی، فنی، در استان	۴۵	
تسهیل سرمایه‌گذاری در استان و تقویت اشتغال زودبازده	۴۶	

راهبردهای مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ با تأکید بر حوزه اقتصادی		
عوامل	ردیف	شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل مقابله با بحران امنیتی خوزستان
میزان تقویت بنیه اقتصادی و معیشت مردم	۴۷	
میزان مقابله با راهبرد تبلیغات و تحریم‌های آمریکا	۴۸	
میزان توجه به شرکت‌های دانش‌بنیان در استان	۴۹	
میزان توجه به اقتصاد مقاومتی و توانمندی اقتصادی در استان	۵۰	
میزان افزایش اشتغال در استان	۵۱	
میزان رفع بیکاری در استان	۵۲	
سنجش به‌کارگیری نیروهای بومی در مراکز نفت، پتروشیمی و...	۵۳	
سنجش مسئول سازی شرکت‌های مستقر در استان برای ایفای نقش در استان	۵۴	
میزان افزایش ارزش افزوده و پرداخت مالیات در استان	۵۵	
میزان توسعه گردشگری در سطح استان	۵۶	

پیشنهادها

- ۱- برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت برای حل ریشه‌ای مشکلات اقتصادی استان
- ۲- اختصاص بودجه محرومیت‌زدایی برای رفع نابسامانی‌های اقتصادی استان
- ۳- انتخاب مسئولین عالی استان از نیروی‌های بومی هر استان
- ۴- سامان‌دهی بازارچه‌های مرزی مشترک با هدف شکوفایی اقتصادی مناطق قومی
- ۵- توسعه همه‌جانبه استان و لحاظ کردن بودجه کافی در این خصوص
- ۶- به‌کارگیری و استخدام و استفاده از ظرفیت نیروی انسانی استان و جلوگیری از اعزام نیروهای غیربومی
- ۷- مسئول‌سازی شرکت نفت، پتروشیمی و فولاد برای نقش‌آفرینی در توسعه استان

فهرست منابع

- امیری، عبدالرضا (۱۳۸۷). بحران‌های طبیعی و نظم و امنیت اجتماعی. تهران: انتشارات سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
- بیژنی، علی و عزتی، عزت‌الله (۱۳۸۷). کالبدشکافی جنبش‌ها و گروه‌های قومی در استان خوزستان. جغرافیای سرزمینی، ۴(۵)، ۲۹-۱۵.
- تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۴). مدیریت بحران. تهران: نشر فرهنگ گفتمان.
- پاشایی، علی (۱۳۶۹). فرهنگ اندیشه نو. تهران: انتشارات مازیار.
- ساسانیان، سعید (۱۳۹۷). عملیات روانی سایت العربیه بر عرب‌های خوزستان با تمرکز بر احساس محرومیت نسبی رفاهی. فصلنامه آفاق امنیت، ۱۱(۳۸)، شماره صفحات.
- جوانی، یدالله (۱۳۸۵). قوم عرب. ماهنامه سخن آشنا، ۳(۲۹)، شماره صفحات.
- حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۹۰). مدیریت راهبردی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- رحیمی، بهمن؛ خادم دقیق، هوشنگ و حسینی، حسین (۱۳۹۴). مدیریت بحران‌های امنیتی قومیتی. دوفصلنامه پژوهش اطلاعاتی - امنیتی، تهران، دوره (شماره)، ۷۷-۱۱۷.
- دلور پوراقدم، مصطفی (۱۳۸۹). بررسی الگوهای مدیریت بحران‌های سیاسی امنیتی در جمهوری اسلامی ایران. ماهنامه پگاه حوزه، ۲۹۰، شماره صفحات.
- صالحی امیری، سید رضا (۱۳۸۵). مدیریت منازعات قومی در ایران، نقد و بررسی الگوهای موجود و ارائه الگوهای مطلوب. تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- صالحیان، علیرضا (۱۳۸۳). مدیریت در شرایط بحران. نشریه تخصصی مدیریت، دوره (شماره)، شماره صفحات.
- عسکری، علی (۱۳۸۶). در جستجوی اصول مدیریت و برنامه‌ریزی بحران. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت جامع بحران در حوادث غیرمترقبه، تهران.
- غلامی شکارسرای، محمدرضا (۱۳۹۵). تحلیل گفتمان سیاست‌های قومی پس از انقلاب اسلامی. فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۶(۲۰)، شماره صفحات.
- قیصری، نورالله (۱۳۷۷). قومیت عرب و هویت ملی در ج.ا.ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱(۱)، شماره صفحات.
- کریمی‌پور، یدالله و کریمی‌پور، کوثر (۱۳۸۴). عرب‌های خوزستان: واگرایی و همگرایی. تهران: ناشر.
- کردنائیج، اسدالله (۱۳۸۱). طراحی و تبیین مدل تعاملی استراتژی، فرهنگ سازمانی و محیط در سازمان‌های صنعتی کشور. رساله دکتری، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- کاظمی، سید علی اصغر (۱۳۶۶). مدیریت بحران‌های بین‌المللی. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

کریمی افشار، نام، مابقی نویسندگان (۱۳۹۱). بررسی مدل‌های مدیریت بحران در رمان «د». نشریه ادبیات پایداری، ۳(۶)، شماره صفحات.

ماهنامه مطالعات بین‌الملل تروریسم (۱۳۹۱). قابل بازیابی از

<https://www.habilian.ir/fa/booklibrary/337/showCategory/53/rahnama>

مختاری، محسن (۱۳۸۷). مصاحبه با شبکه ماهواره‌ای پرس تی وی با محسن مختاری از مسئولین اینترپل ج.ا.ایران - ۸۷.

هاشمیان، حسن (۱۳۸۶). مطالعه تنش‌های قومی و مذهبی در عراق و تأثیر آن بر گروه‌های مشابه در ایران با تأکید بر گروه قومی عرب در خوزستان. نام مجله، دوره (شماره)، شماره صفحات.

هرسی، پاول و بلانچارد، کنت (۱۳۸۳). مدیریت رفتار سازمانی، کاربرد منابع انسانی (ترجمه علی علاقه‌بند). تهران: امیرکبیر.

نقیب‌السادات، سید رضا؛ حیات مقدم، امیر و قدسی، امیر (۱۳۹۱). بررسی نقش و جایگاه اقوام در ساختار دفاعی کشور. فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره (شماره)، شماره صفحات.

نواح، عبدالرضا و تقوی نسب، سید مجتبی (۱۳۸۹). آسیب‌شناسی مسائل قومی در ایران مطالعه موردی، عرب‌های ساکن شهر اهواز. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۳(۳)، شماره صفحات.

Parsonse, J.M. (2000). The role of perception in crisis planning. *Journal of Public Relations Review*, vol. 26, شماره صفحات.

www.17000.ir

www.Alahwaz.org

www.Arabistan.org

www.al-ahwaz.com

<http://efshagarahwazi.blogfa.com>

<https://fa.wikipedia.org>

